

Sănătatea mintală a copiilor pe înțelesul părinților

Lector univ. dr. ANNAMARIA BALLA

Dintotdeauna mi-a plăcut să îi ajut pe cei aflați în nevoie, să mă joc cu cei care plângeau sau erau marginalizați de alții. Când am crescut și am mers la liceu, am observat că atât prietenii, cât și persoanele mai în vârstă decât mine, îmi povesteau problemele lor și, dincolo de faptul că le ascultam, sfaturile date erau bine primite și funcționau. În aceste condiții a fost natural și firesc să urmez studiile de psihologie și să devin psiholog clinician specializat pe copii și adolescenți.

Un părinte sănătos mintal își dorește ca propriul copil să fie sănătos mintal. Dar ce este sănătatea mintală? Și cum ar trebui să înțelegem bolile din domeniul sănătății mintale? Părinți sănătoși pot avea copii cu probleme din domeniul sănătății mintale? Cine este de vină pentru apariția tulburărilor mintale la copii? Care să fie atitudinea noastră față de copilul cu probleme din domeniul sănătății mintale și față de părinții acestuia?

Ce este sănătatea?

Organizația Mondială a Sănătății

(<https://www.who.int/about/governance/constitution>) definește sănătatea ca o stare de bine fizică, psihică și socială. Din acest punct de vedere sănătatea nu este lipsa bolii, ci o stare de bine, care poate fi definit prin funcționalitate, adaptabilitate, confort și siguranță în cele trei domenii: fizic, psihic și social. Specialiștii care au o abordare teistă (credeau în Dumnezeu) asupra existenței umane consideră faptul că ideea de sănătate se extinde și asupra realității spirituale. Astfel, sănătatea, dintr-o perspectivă holistică (integrală), ar fi starea de bine pe toate cele patru nivele: fizic, psihic, social și spiritual.

În acest sens, în Evanghelia după Luca citim: “Isus creștea în înțelepciune (viața psihică), în statură (viața fizică), și era tot mai plăcut înaintea lui Dumnezeu (viața spirituală) și înaintea oamenilor (viața socială)” (Luca 2:52). Copilăria lui Isus este un exemplu perfect al sănătății pe toate dimensiunile existenței. Ne dorim din toată inima ca generațiile de copii să aibă o dezvoltare sănătoasă pe toată planurile. Dar realitatea cu care ne confruntăm ne arată faptul că: bolile și dizabilitățile din viața fizică, stările de anxietate și perturbările din domeniul psihic, precum și disfuncțiile de la nivelul vieții sociale pot afecta viața copiilor la orice vârstă.

Cum să înțelegem bolile din domeniul sănătății mintale?

Diagnosticul în domeniul sănătății mintale se pune pe baza tabloului clinic, care se compune din informații cu privire la ce se vede la un moment dat, sau în general (informații din anamneză), completate cu informații de laborator (evaluare neurologică, psihiatrică și psihologică). Procesul de diagnostic necesită o gândire critică, deoarece simptomele identificate pot fi plasate în mai multe tablouri clinice; astfel, specialistul va trebui să analizeze, pe baza cunoștințelor și experiențelor acumulate, toate variantele de diagnostice, analizând cu atenție constelațiile de simptome, pentru a ajunge la diagnosticul final. Din acest punct de vedere în unele boli din domeniul sănătății mintale se recomandă urmărirea cauzei minim trei sau șase luni.

Problemele cu care se pot confrunta copiii se grupează în două mari categorii: probleme care influențează toate domeniile vieții copilului, sau probleme care afectează copilul într-un domeniu (chiar dacă implicațiile pot fi prezente în mai multe domenii).

Când vine vorba de probleme care vizează copilul ca întreg putem aminti: deficiențele mentale, problemele din domeniul neurodivergenței și traumele pe fond de abuz. Când ne referim la probleme mai simple putem aminti: probleme afective (anxietate, depresie, furie, imaturitate, atașament), tulburări de limbaj (bâlbâială), probleme comportamentale (de conduită, opozant, agresiv).

Deficiența mentală este dată de nivelul scăzut de inteligență; astfel, copiii care obțin la testele de inteligență un scor sub 70 sunt diagnosticați cu Tulburarea de deficiență mentală. Cu cât scorul este mai mic, cu atât este mai gravă deficiența mentală. Acești copii vor avea întârzieri majore pe toate domeniile psihice și sociale: gândire, memorie, atenție, limbaj, afectiv, coordonarea fină a mișcărilor, pe plan social și probleme cu imaginea de sine.

Neurodivergența este o problemă de dezvoltare și maturizare a lobului frontal, dar nu numai (a unor zone specifice pe cortex). Datorită funcționării deficitare sau într-un alt mod al sistemului nervos central, copiii cu neurodivergență pot fi diagnosticați cu una sau mai multe din următoarele tulburări, în funcție de zona deficitară: tulburări din spectrul autist (TSA), tulburări specifice de învățare (TSI), tulburări de atenție și hiperactivitate (ADHD, ADD). Neurodivergența poate fi evidențiată prin imaginile obținute prin rezonanța magnetică nucleară (RMN), dar foarte rar se folosește în procesul de diagnostic. Evaluarea cazurilor se realizează prin interviu structurat cu persoanele care îngrijesc copilul, prin observația clinică și prin probe și teste psihologice specifice. Copilul diagnosticat cu TSA deseori este rupt de realitate, trăiește într-o realitate paralelă, din acest motiv comunicarea este deficitară. În cazul copiilor cu TSI întâlnim dificultăți majore în asimilarea cititului (dislexie), scrisului (disgrafie) și gândirii matematice (discalculie). Iar copiii diagnosticați cu ADHD, chiar dacă ar dori să se concentreze sau să stea locului câteva minute, nu vor reuși, nu pentru că nu vor, ci pentru că nu pot.

În cazul abuzurilor asupra copiilor, la ora actuală, există suficiente dovezi, care să arate faptul că, în urma abuzurilor (fizice, emoționale, psihice și sexuale) apar modificări la nivelul sistemului nervos central, astfel toate procesele fizice, psihice (mentale și emoționale) și sociale sunt afectate, modificate.

Părinții sănătoși pot avea copii cu probleme din domeniul sănătății mintale?

Prevalența (prezența în societate) tulburărilor mintale este în creștere. Statisticile oficiale arată faptul că, de exemplu, în Statele Unite ale Americii în 1970, din 10.000 de copii era unul diagnosticat cu TSA. În anul 2000, la fiecare 150 de copii s-a raportat unul cu TSA. În 2023 statisticile arată că fiecare a 36-lea copil este diagnosticat cu o anumite formă de TSA (<https://tacanow.org/autism-prevalence/>). Am putea spune că probabil erau mai mulți copii cu TSA și în 1970, dar poate că nu aveau metode eficiente de diagnostic la vremea respectivă. Dar creșterea rapidă a prevalenței în ultimii 50 sau 20 de ani arată faptul că creșterea prevalenței nu se poate rezuma la instrumentele de diagnostic, ci probabil sunt prezente cauze multiple care au legătură cu schimbările care au avut loc în ultimii 50 de ani pe toate planurile: alimentație, poluare, digitalizare, înstrăinare, și altele. Astfel, părinții sănătoși pot avea copii cu probleme din domeniul sănătății mintale. Pentru detalii puteți consulta raportul UNICEF din 2020 cu privire la prevalența bolilor mintale. <https://www.unicef.org/romania/media/10911/file/S%C4%83n%C4%83tatea%20mintal%C4%83%20a%20copiilor%20%C8%99i%20a%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Rom%C3%A2nia%20%28Scurt%C4%83%20radiografie%29.pdf>

Cine este de vină pentru apariția tulburărilor mintale la copii?

Este greu de răspuns la această întrebare pentru că nu este doar o singură cauză a tulburărilor mintale, și uneori este dificil ca aceste cauze să fie etichetate ca fiind de vină pentru situațiile apărute. Ceea ce se poate spune cu siguranță e că cei care sunt neglijenți și abuzivi cu copiii, ei sunt de vină în cazul în care întâlnim copii cu tulburări mintale pe fond de traumă în urma relelelor tratamente împotriva copiilor.

În aceste situații, organele de protecție trebuie să ia măsuri atât împotriva abuzatorului, cât și pentru protejarea și recuperarea copilului.

În restul situațiilor este greu de identificat contextul în care apare tulburarea mintală. Sunt situații în care un stil parental libertin, în care copilul nu învață regulile sociale, poate să ducă la tulburări de conduită, sau manifestări agresive

Alteori un stil parental rigid, dictatorial, poate duce la dezvoltarea unor tulburări emoționale, ca de exemplu: anxietate, depresie, imaturitate. Sunt situații în care un copil mic, sub 2 ani, este lăsat în fața tabletei sau telefonului, fiind captat de lumea virtuală, și poate dezvolta autismul virtual. Iar în alte situații modul irațional, nesănătos de gândire a familiei cu privire la copil, viitor, prezent, sau altele, să influențeze în negativ gândirea copilului, alimentând neliniștea, anxietatea, fobia, ura și altele.

În cazul problemelor de neurodivergență cauzele nu sunt legate de contextul social, familial, ci mult mai mult de buna funcționalitate a sistemului nervos central. În aceste situații este nepotrivit să fie oricare părinte acuzat că problemele cu care se confruntă copilul ar fi din vina lor.

Care să fie atitudinea noastră față de copilul cu probleme din domeniul sănătății mintale și față de părinții acestuia?

Prejudicata, evitarea, etichetarea – să nu fie atitudinea noastră! Domnul Isus ne învață prin exemplul Său, să iubim copiii și să fim alături de părinți.

“Atunci I-au adus niște copilași, ca să-Și pună mâinile peste ei și să Se roage pentru ei. Dar ucenicii îi certau. Și Isus le-a zis: Lăsați copilașii să vină la Mine și nu-i opriți, căci Împărăția cerurilor este a celor ca ei.” (Matei 19,13-14)

Proiectul de sănătate mintală

face parte dintr-un grant oferit cu generozitate Universității Emanuel din Oradea și care s-a desfășurat pe perioada decembrie 2024 - ianuarie 2025, implementat în cadrul Departamentului de granturi UEO.

UNIVERSITATEA
EMANUEL DIN ORADEA
INTEGRITATE, EXCELENȚĂ ȘI PASIUNE